

UN DOCUMENT ROMÂNESC REFERITOR LA RĂSCOALA LUI HOREA

Executarea lui Horia și Cloșca la 28 februarie 1785 la Alba Iulia nu a potolit pe deplin tulburările țărănești din Transilvania. Restituirea pagubelor provocate nobilimii, strângerea armelor de la țărani, reluarea slujbelor iobăgești se fac anevoie, cu rezistență, cu pericole pentru dregătorii comitatelor. Pentru menținerea liniștii, Guvernul Transilvaniei apelează la colaborarea episcopilor români, cerându-le ca prin preoții satelor să țină în pace poporul.

Împăratul, în fața noilor agitații din primăvara anului 1785, intervine și el emițând la 17 aprilie două patente imprimare. Una este adresată autorităților, domnilor de pământ și supușilor, cealaltă doar supușilor. Aceasta din urmă, difuzată în limba română, reia textul patentei din 14 iulie 1766 a Mariei Tereza și cere cu severitate ca iobagii să-și îndeplinească robotele și alte obligații cu care sunt datori față de domnii pământești. Din greșeală și strâmbă judecată unii iobagi mai îndărătnici au îndrăznit să se adune și să îndemne la nesupunere, spre paguba binelui public. Dorința împăratului este de a ocroti iobăgimea împotriva împovărării nedrepte, de aceea rânduiala robotelor și sarcinilor domnești urmează a fi stabilită prin urbaniu. Ceea ce se va hotărî va trebui respectat de amândouă părțile. Până atunci însă, iobagii să-și îndeplinească slujbele și daturile aflate în obicei, să nu provoace tulburări, să nu comită abuzuri, să nu-i tulbure pe dregători în slujba lor sau să li se împotrivescă. Cei ce vor cuteza să provoace neorânduielei vor fi pedepsiți cu închisoare de cinci sau de zece ani.

Publicarea patentei în comitatul Hunedoara stârnește noi nemulțumiri între țărani. Deși cei mai mulți se arată ascultători și promit să-și facă serviciile, unii refuză să le îndeplinească până la apariția noului urbaniu, ba și în legătură cu acesta au de pus condiții.

Asupra felului în care au primit locuitorii patentă imperială, avem relatarea interesantă făcută de Gheorghe Kakutsi, vicejudele nobililor din cercul Gelmarului. Raportul său¹, redactat în limba română la Geoagiu, în 5 mai 1785, se adresează consilierului gubernial Mihail Brukenthal, administrator al comitatului Hunedoara unit cu Zarandul.

Patenta a început a fi vestită în Vinerea Paștilor românești prin intermediul preoților care au tălmăcit-o poporului, să fie pe înțelesul tuturor.

Replica supușilor a fost una de respingere a poruncilor împărătești: "... cu suflet drept fac înștiințare Măriei Tale că iobagii s-or făcut pe semeții, nici într-un chip nu să făgăduie c-or plini slujba domnească până a veni urbaniu". Ca și când s-ar fi vorbit cu toții, iobagii din Mermezeu, Băcăinți, Bulbuc, Cigmău, Feredeșu "așa zic ca de pe o moșie pe care să fie zece gazde sau și mai multe, mai multe slujbe la domni decât două zile n-or face, și pe ahaia mai mulți așa și făgăduie dacă le-or da domnii de mâncare". Chiar dacă iobagii din celelalte sate au ascultat "cu mare aplecare" poruncile împăratului, "Dumnezeu știe împlini-or au nu făgăduie auzind semeția halorlalte sate". Protopopul a vestit și el, prin intermediul preoților patentă, "dar și ahaia nice în samă n-o bagă".

Din nepăsarea iobagilor "viile domnești mai tăte îs nelucrate". Nobilii se roagă prin vicejude ca administratorul comitatului să-i oblige pe supuși "cu arșicuție" (cu execuție) să îndeplinească slujbele cu care sunt datori, "numa să nu rămână lucru din câmp îndărăpt". Numai cu puterea lor nobilii nu-i pot aduce la slujbe, "că pentru asta nu-s destolnici".

În situația tensionată care a premers patentei de desființare a șerbiei din 22 august 1785, raportul vicejudeului Gheorghe Kakutsi aduce un plus de informație asupra atitudinii țăranilor față de prestarea slujbelor iobăgești.

VASILE IONAȘ

¹ Direcția Județeană Hunedoara a Arhivelor Naționale – Deva, Fond *Societatea de Istorie și Arheologie a Comitatului Hunedoara. Colecția de documente*, dosar 20/1785, fila 86.

ANEXĂ

Măria Ta Comisar Crăiesc și Administrator Patron Mare,

De la adunare sosind în iarașul meu, a doua zi în Vinerea Paștilor românești, patenșu de la domnu ordinarius span la mâna mea dat am început a-l vesti, mai nainte în sat, care sat în trei părți îi împărțit de demult, în tus trele părți l-am cetit și prin popa lor încă l-am cetit și am făcut să întăleagă ce poruncește Nălțatu Împărat în porunci, și prin popa încă am desfăcut să poată pricepe. După ahaia a doua zi m-am dus la Bințiși și la Bulbuc și prin satele hestea am strâns proști și popi la un loc și la tăț s-o vestit patenșu care o fost românește și s-o dat pe înțelepciunea lor. Și prin celelalte sate eu de capul meu am umblat și i-am găsit în ziua de astăzi partea iarașului de apa mare și dincoace de Murăș neputând trece la dărabu de iaraș care-i dincolo de Mureș, destul m-am silit să vestesc milostiva poruncă a Nălțatului Împărat acu în sărbătorile ahestea, precum am și vestit care se vede din scrisoare tuturor popilor din toate satele aici împreunate. Din această scrisoare să poate vedea ce or răspuns slujitorii. Dar cu suflet drept fac înștiințare Măriei Tale că iobagii s-or făcut pe semeții, nici într-un chip nu să făgăduie c-or plini slujba domnească până a veni urbarium care or făcut-o până acia, ca și când s-ar fi vorbit toți (din Mermezeu, Băcăinții, bulbucanii, cigmăenii și din iobagii hăi de la Feredeu), așa zic ca de pe o moșie, pe care tomna să fie zece gazde sau și mai multe, mai multe slujbe la domni decât doua zile n-or face, și pe ahaia mai mulți așa și făgăduie dacă le-or da domnii de mâncare.

Iobagii din satele acuma anumite, cu mare aplecare or ascultat poruncile Nălțatului Crai, dară Dumnezeu știe împlini-or au nu făgădașu auzind semeția halorlalte sate, iară în trăsta chip Pătrupopu din iarașu meu de chilin prin tăți popii de su mâna lui o vestit, dar și ahaia nice în samă n-o bagă.

Viile domnești mai tăte is nelucrate, unele nici nu-s tăiate. Să roagă pentru ahasta tăț posesorii din iarașu meu prin mine de Măria Sa administratoru să-i facă și cu arșicuție să plinească slujba cu care is titileni tomna să nu slujască ca până acuma, numa să nu ramână lucru din câmp îndărăpt, că dacă nu ș-a arăta Măria Sa mila întrăsta lucru anume și de-a dara or să sărăcească, cu puterea lor nu-i pot aduce la slujbe că pe ahaia nu-s destolnici. Eu din titilenie slujitoare în tăte zilele le spun așa precum nice stăpânii, nice iobagii nu mă pot vinova, dar nu-mi cred vestirea [...]

Rămân Măriei Tale,

Geoagi, 5 mai 1785

Sluga cea mai mică,
Kakutsi Gyorgy
solgăbirău din iarașu Gelmarului

UN DOCUMENT ROUMAIN CONCERNANT LA REBELLION DE HOREA

RÉSUMÉ

La période qui a suivi à l'émeute de 1784 de Transylvanie est chargée par des mouvements agités des paysans. En vue de la diminution d'intensité de ceux-ci, l'empereur Joseph II émet le 5 avril 1785 deux lettres patentes, imprimées, l'une adressée aux autorités des provinces, aux nobles et aux sujets, l'autre adressée seulement aux sujets. Beaucoup de documents de l'époque enregistrent les réactions des villageois du comitat de Hunedoara suite à l'ordre sévère de l'empereur qui visait l'accomplissement de tous leurs devoirs envers leurs seigneurs. Un pareil document est le rapport adressé par Gheorghe Kakutsi, vice-juge du cercle Gelmar, au comte suprême du comitat de Hunedoara, concernant les sujets de Bințiși, Bulbuc, Mermezeu, Băcăinți, Cigmău et Feredău par rapport à la lettre patente de l'empereur. Le document évoque le refus des paysans serfs d'accomplir leurs devoirs avant qu'un règlement visant la réglementation de leurs obligations ne soit pas appliqué. Par la suite, les paysans déclarent qu'à l'avenir ils refuseront de prêter service plus de deux jours par semaine. Le fait que les paysans serfs des villages ci-dessus mentionnés s'obstinent dans leur démarche constitue une impulsion pour d'autres habitants à refuser le travail obligatoire. En vue de les convaincre à changer d'avis, les nobles sollicitent l'aide des autorités.

Le rapport, rédigé en roumain, apporte plus de renseignements sur l'état d'esprit des paysans à l'approche de la décision de l'abolissement de l'esclavage, datant du 22 août 1785.